

4. MOODUL: Infoarhitektuuri põhikomponendid

4. teema : Otsingu süsteemid

Kui kasutajad sisenevad veebilehele võivad nad informatsiooni lihtsalt sirvida. Teisel juhul võivad nad kasutada mingit olemasolevat registrit (loendit). Kui nende huvi on spetsiifiline võivad nad kasutada võtmesõnu ja sooritada otsingu, kasutades spetsiaalset otsinguriba (otsingukasti). Mahukas veebileht peaks võimaldama kõiki neid info otsimise variante.

Lehitsemine (*browsing*)

Lehitsemine kutsub kasutajad liikuma läbi veebilehe uurides spetsiifilisi sisuobjekte. Tavaliselt need kasutajad ei otsi midagi spetsiifilist. Nende infovajadus on vähem määratletud kui nendel kasutajatel, kes kasutavad info leidmiseks otsingumootorit.

Kasutajad võivad sirvida, kasutades **hierarhilist**, **täiendatud** või **kontekstuaalset** lähenemist.

Hierarhiline lehitsemine on samm-sammuline liikumine üldisemalt mõistelt konkreetsemale. Näiteks valib kasutaja kõigepealt rubriigi Riik ja Ühiskond, sealt Ministeeriumid ja siis avanevast valikust Keskkonnaministeerium.

Täiendatud lehitsemise korral kasutatakse spetsiaalseid veebilehe abivahendeid. Näiteks mõned saidid sisaldavad erinevaid registreid (loendeid), juhendeid, sisukaarte, mida kliendid saavad kasutada navigeerimiseks ja huvipakkuva infoni jõudmiseks.

Mõned veebilehed pakuvad näiteks uudismaterjali leidmiseks osa - "Mis on uut" (what's new) osa, mis aitab kasutajatel leida kõige uuemaid materjale veebilehel. Täiendatud lehitsemise vahendites pakendatakse sisu objektid erinevateks abivahenditeks, mis vastavad erinevatele infovajadustele.

Kontekstuaalse lehitsemise korral liigutakse ühelt huvipakkuvalt sisu objektilt teise, tähenduselt lähedase või seotud objekti juurde. Näiteks orkaani veebileht pakub linke tornaadode, üleujutuste ja teiste loodusõnnetuste kohta.

Registrid e. loendid (*indexes*)

Loend on mittehierarhilise ülesehitusega ressurss, mis juhatab kasutaja konkreetsete sisu objektide juurde. Näiteks võivad mõisted olla järjestatud tähestikuliselt või kronoloogiliselt. Loendid valmivad indekseerimise teel.

Indekseerimine on infoarhitektuuri oluline osa. Selle protsessiga omistatakse sisu objektidele atribuutiline väärtus. Indekseerida võib manuaalselt või automaatselt. Väikesemahulise veebilehe materjalidele anname me iga teemaga seotud võtmesõnad ise. Suurte veebilehtede korral võib seda teha spetsiaalse tarkvara abil.

Otsing (*searching*)

Enne kui asuda otsisüsteemi loomisele soovivad Morville ja Rosenfeldt vastata järgmistele küsimustele:

1. Kas veebileht on piisavalt suuremahuline? Mahu mõiste on aga suhteline. Kui kasutajad peavad veebilehelt otsima mingeid konkreetseid objekte (konkreetseid andmeid) – on otsingu loomine põhjendatud.
2. Kas otsingu loomine juhib teid kõrvale heade navigatsioonivõimaluste loomise juurest? Eelkõige tuleks lahendada navigeerimise küsimus ja alles seejärel asuda otsisüsteemi loomisele. Otsing peaks täiendama muid navigeerimise võimalusi. Otsisüsteem on tõeliselt efektiivne kui see tugineb **ohjavale sõnastikule (tesaurusele)**.
3. Kas teil on aega ja teadmisi/oskusi teie veebilehe otsisüsteemi optimeerimiseks?
4. Kas on olemas paremaid alternatiive? Ehk on otstarbekas piirduda vähem ajamahuka veebilehe registri koostamisega. Ja selle koostamisega saab hakkama igaüks, kes valdab HTMLi.
5. Kas teie veebilehe külastajad hakkavad otsinguga vaeva nägema? Mõnikord on juba ette teada, et kasutajad eelistavad ilmselt navigeerimist.

Morville ja Rosenfeldt esitavad ka tunnused, mis võimaldavad otsustada otsisüsteemi loomise kasuks:

1. Otsimehhanismi loomine on vajalik kui veebilehel on sedavõrd palju infot, et olemasolevatest navigeerimisvahenditest ei piisa.
2. Otsimehhanism on kasulik fragmenteeritud veebilehtedel. Organisatsiooni allüksused arenevad ja arendavad oma veebisisu järgimata mingeid standardeid ja kasutamata metaandmeid.

3. Otsimehhanism kui uurimisvahend. Otsiandmete analüüsimine võib anda huvitavaid andmeid selle kohta, mida teie veebilehelt otsitakse ja kuidas otsipäringuid sõnastatakse. Neid andmeid saate kasutada nii otsimehhanismi kui kogu veebilehe arhitektuuri arendamisel.
4. Otsimehhanism on vajalik, kuna kasutajad arvavad, et see peab olema. Kasutajad on harjunud otsiakanaid/otsiribasid kasutama ja ootavad seda võimalust kõigilt veebisaitidelt. Mõned kasutajad võivad vajada veebilehelt väga spetsiifilist informatsiooni. Need kasutajad kasutavat otsingu võimalust. Info otsimiseks peavadki veebikasutajad kõige paremaks otsisüsteeme e. otsimootoreid.
5. Otsimehhanism tuleb toime veebilehe dünaamilisusega. Kui tegemist on kiiresti muutuva infoga näiteks elektroonilise ajalehe või bülletääniga, kuhu iga päev lisandub hulk uusi faile. Sellisel juhul on otstarbekas rakendada vastavat arvutiprogrammi ja automaatindekseerimist üks või paar korda päevas, mis tagab kasutajate juurdepääsu infole

Otsing võib haarata kas veebilehe teatud osa, näiteks sisu kollektsiooni või kogu veebisaiti. Otsisüsteem võib sooritada otsingut kogu tekstis (vabatekstiotsing) või sisu teatud atribuutides (märksõnades) – ohjatav otsing.

Otsimehhanismi loomine on keerukas ja sageli peetakse seda täielikult IT spetsialistide pärusmaaks. Ja see on põhjendatud. Kuid otsimehhanism on loodud kasutaja jaoks ja nende huvisid peab esindama infoarhitekt.

Otsiobjektide valimise, otsingutsoonide kindlaksmääramise, indekseeritava materjali valimise ja otsingu algoritmide ja muude otsinguga seonduvate küsimuste kohta

saate põhjalikumalt lugeda L. Rosefeldi ja P. Morville'i "Information Architecture for World Wide Web" 6. peatükist "Searching Systems",

Moodle's esimese mooduli materjalide seas.